

Miroslav Malovrh

OPATOV PRAPROŠČAK

Zgodovinska povest

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:
Opatov praproščak
Miroslav Malovrh

Miroslav Malovrh, 1903
Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:
Bird Publisher
DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš
Telefon: +386 (1) 723 78 28
E-pošta: info@bird-publisher.com
www.bird-publisher.com
Urednik: Damjan Plut
Oblikovanje: Grafiza
PDF in e-knjiga narejena: septembra 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-311.6(0.034.2)

MALOVRH, Miroslav
Opatov praproščak [Elektronski vir] : zgodovinska povest /
Miroslav Malovrh. - El. knjiga. - Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-163-6 (pdf)
ISBN 978-961-279-164-3 (mobi)
ISBN 978-961-279-165-0 (ePUB)

257661696

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.
Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.
Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I.....	6
II.....	9
III.....	11
IV.....	13
V.....	15
VI.....	17
VII.....	21
VIII.....	23
IX.....	25
X.....	27
XI.....	30
XII.....	33
XIII.....	35
XIV.....	37
XV.....	40
XVI.....	42
XVII.....	44
XVIII.....	46
XIX.....	50
XX.....	55
XXI.....	58
XXII.....	60
XXIII.....	62
XXIV.....	65
XXV.....	67
XXVI.....	69
XXVII.....	71
XXVIII.....	74
XXIX.....	78

XXX	81
XXXI	83
XXXII	85
XXXIII	88
XXXIV	92
XXXV.....	94
XXXVI	96
XXXVII	98
XXXVIII.....	101
XXXIX	103
XL	106
XLI.....	109
XLII	111
XLIII	114
XLIV	117
VL	120

I

Topla pomladanska noč je leta 1404. objemala Zatičino in njeno okolico. Božji mir je ležal na zemlji, na katero je mesec razlival svojo nežno svetlobo, in noben glas ni motil vladajoče tihote. Bila je noč, kakor ustvarjena za vasovanje.

Po poti, ki je tekla od graščine Smreka – ležeče skoro tik Višnje gore – je počasnih korakov stopal vitek, kakih 20 let star mladenič, Andrej Rován, praporščak zatiškega opata, mogočnega gospoda Albertusa plemenitega Lindeka. Rovánov oče je bil oskrbnik graščine Smreka in sin se je bil prišel ta dan poslovit od njega, ker ga je mislil opat v važni zadevi poslati do celjskega grofa Hermana, takratnega deželnega glavarja kranjskega. Sedaj se je Andrej vračal v samostan. Ni pa šel naravnost. Sredi pota je krenil v stran in je po poljskih stezah korakal proti griču, na katerem je stala majhna kmetska kočá. Požuril je svoje korake in kmalu je stal pri samotni hišici, kjer se je stisnil v senco in krepko držeč svoj kratki meč v roki pazno premotril vso okolico, če je pač sam in če ga nihče ne vidi.

»Nikogar ni – vse spi,« je dejal sam sebi. Spravil je ostri meč v nožnico in se pritisnil k oknu na koncu hiše. Le trenutek je prisluškoval, potem pa rahlo potrkal na desko, ki je nadomestovala šipo. Kmalu se je deska odmaknila in dvoje temnih oči je pogledalo, kdo da je pozni klicatelj.

»Ah – Andrej,« je vzkliknilo dekle pri oknu. »Tako j odprem.«

Andrej Rován je stopil k vratom, ki so se hitro nato odprla in za njim ravno tako hitro zaprla.

»Moja ljuba Polonica,« je šepnil Andrej, ko je stopil v temno vežo in naglo pritisnil k sebi trepetajoče dekle, ki se je pa hitro izvilo iz njegovega objema in ga potegnilo za seboj v sobo. Tu je bila medtem siva stara žena vžgala tresko in jo vtaknila med dva tramova.

»Hvaljen Jezus,« je pozdravil Rován, stopivši v sobo.

»Na vekomaj – amen,« je odvrnila starka zlovoljno. »Zakaj pa prihajate tako pozno ponoči? Kaj bi rekli ljudje, če bi vedeli za vaše obiske? Še sežgati bi me dal vaš premilostni gospod opat kot čarovnico, češ da sem vas zagovorila ...«

»Bežite, mati,« se je smejal Rován. »Ko bi premilostni gospod opat vedel za moje obiske v vaši koči, bi koj uganili, da niste čarovnica, marveč tole drobno dekle, in da me ni zagovorilo, nego začaralo s svojimi temnimi očmi.«

Rován je sedel k ognjišču in potegnil Polonico poleg sebe na klop, starka pa je sedla na nasprotno stran in čemerno opazovala zaljubljeno dvojico.

»Ta ljubezen ne prinese sreče,« je kakor sama sebi mrmrala starka.

»Zakaj ne?« je drhteče vprašalo dekle in se tesneje privilo k zalemu mladiču, ki ji je s toliko ljubeznijo položil roko okrog vratu.

»Iz samostana sta doslej prišli samo žalost in nesreča med ljudi.«

»Ali saj jaz vendar nisem menih,« je zaklical Andrej, »jaz sem navaden služabnik gospoda opata.«

»Pustite to službo! Kdor služi krivici in nasilstvu, je sam krivičnik in nasilnik. Če bi vi imeli poštene namene s Polonico, bi ostali pri očetu in morda postali oskrbnik – tako pa ste samostanski vojak, iz katerega ne bo nikdar nič.«

Nevolja Poloničine babice ni spravila Andreja ob dobro voljo. Glasno se je zasmel in je veselo rekel:

»Mati, kar ste povedali, so samo prazne besede. Če bi ostal pri očetu na Smreki, bi pač postal kdo ve kdaj njegov naslednik, kot praporščak zatiškega opata pa je le treba prilike, da se kako odlikujem in hitro postanem oskrbnik ali pa še kaj več. Ravno sedaj pojdem do grofa celjskega z važnimi poročili, in če dobro opravim, dobim lepo nagrado. Ali mi zaupaš, Polonica,« se je obrnil Andrej do svoje izvoljenke in ji globoko pogledal v oči?

»Zaupam ti, Andrej,« je odgovorilo dekle. »Bog ti daj srečo, da kmalu dosežeš svoj namen.«

»Le nikar ne zidajte na opatove obljube,« se je zdaj zopet oglasila starka. »Samostanski gospodje so že veliko obljubovali, pa so še vselej svojo besedo snedli. Samostanci samo grabijo in izsesavajo nas siromake, ki v revščini umiramo. Sami žive v izobilju in v razkošju, potratno in razuzdano ...«

»Babica, ne govorite tako. Samostanski gospodje so vendar božji namestniki –«

»Pa hudičevi zavezniki,« je trdo in sovražno dejala starka. »Krivice, ki so jih storili našemu ljudstvu, kriče do neba in pride dan, ko se bodo strašno maščevale. Nekajkrat je božja kazen že zadela te hudobneže.«

»Kdaj neki?« je porogljivo vprašal Andrej.

»Vi tega seveda ne veste,« je odgovorila starka. »Mladi ste še in v samostanu takih reči ne slišite. Toda jaz sem mnogo slišala in tudi mnogo doživela.«

»Če kaj veste, pa povejte,« je dejal Andrej, »da bom tudi jaz vedel in se znal ravnati.«

Starka je prižgala novo tresko in primaknila svoj sedež k Rovanovemu, potem pa skoro šepetaje jela pripovedovati:

»Svoj čas je bil v samostanu neki Konrad za opata. Moj stari oče ga je dobro poznal. Konrad II. je bil krut in neusmiljen človek, ki je storil veliko strašnih krivic. Več ko sto let je tega, ko je divjal po teh krajih. A zadela ga je božja kazen. Njegov zavetnik Albertus Goriški ga je napadel in premagal. Zvezal ga je z vrvmi in ga bosonogega, napol golega gnal iz Zatičine v Ljubljano in od tam na Goriško. In ko ga je gnal od tod, so ljudje drveli iz vseh koč, so pljuvali na opata, ga suvali in tolkli po njem s palicami in kosami in ubili bi ga bili kakor psa, da ga niso zavetnikovi hlapci branili z orožjem.«

»Strašno,« je drhtela Polonica, Rovan pa je pristavil: »Prav se mu je zgodilo.«

»Da, prav se mu je zgodilo,« je pritrdila starka.

»In kdaj je prst božji še zadel samostan?« je vprašal Rovan. »Saj ste rekli, da se je to večkrat zgodilo.«

»O, da, večkrat. Moj stari oče je vedel dosti takih stvari, a jaz si nisem vsega zapomnila. Ali pa sem tudi že pozabila. Zadnji kmetijski punt pa mi je ostal v spominu. Kakih štirideset let je tega, kar so se kmetje spuntali. Opat in menihi so jih strašno trpinčili in zatirali in izsesavali. To so bili hudi dnevi. Nekaj menihov so kmetje ubili in vžgali nekaj samostanskih hiš, a prisiljeni so bili, da so se vdali. Opat jim je obljubil, da bo konec vsem krivicam in da ne bo nihče kaznovan zaradi punta. Komaj pa so se kmetje razšli, začelo se je maščevanje. Grozovito so ravnali z nami in« tu je starka povzdignila svoj glas »tvoj oče, Polonica, je bil pred 18 leti žrtev opatove maščevalnosti.«

»Moj oče,« je vzkliknilo dekle vse preplašeno. »Kako to?«

»Vrgli so ga v ječo – ti si bila ravnokar na svet prišla – in imeli ga zaprtega dolgo mesecev. V ječi si je nakopal strašno bolezen. Komaj so ga izpustili, ga je že pobrala smrt. Jaz ti tega doslej nisem povedala iz usmiljenja. Sedaj pa, ko imaš znanje s samostanskim človekom, nisem mogla več molčati. Če nečeš slušati mojega svarila – se boš še bridko kesala.«

V sobi je zavladala tišina. Slišalo se je samozadušeno Polončino ihtenje. Starka je uprla ob dlan svoje koščene roke in gledala srepro predse v tla, Rovana pa se je zamišljeno igral s svojim širokim klobukom.

Končno je vstal in se ljubeznivo poslovil od Polonice. In tudi starki je dal dobro besedo.

»Mati,« je rekel, »če je tudi vse res, kar ste rekli, kaj to meni očitata? Božja zapoved je, da naj vsakdo zvesto služi svojemu gospodarju. To zapoved izpolnjujem. Krivice nisem storil še nikomur in je ne bom in zato imam mirno vest in lahko srce. Če je božja volja, pride kmalu ura, ko pojedemo vsi trije od tod v miren kraj, kjer bomo živeli v sreči in v zadovoljnosti.«

»Naj se zgodi volja božja,« je dejala starka »a meni se zdi, da vidva ne bosta nikdar mož in žena in da vaju spravi ta ljubezen samo v nesrečo.«

Rovan je odšel v jasno pomladansko noč. Besede Poloničine babice so mu nekaj časa prav močno težile srce, a pregnal je naposled vse črne misli in obšla ga je zopet mladeniška brezskrbnost in zaupnost. In ko je prišel do ovinka, od koder je v mesečini še enkrat zazrl samotno kočico na griču, je zaukal tako, da se je razlegalo daleč na okoli, potem pa prepevaje veselo fantovsko pesem hitel proti samostanu.

II

Zatiški samostan je bil v začetku 15. stoletja najimenitnejši vseh samostanov na Kranjskem. Samostan je bil podoben malemu mestu. Kroginkrog je bil ograjen z visokim zidom, v katerem so bili v primerni razdalji napravljeni trdni stolpi, služeči za obrambo v nemirnih časih in za bivališče samostanskih vojščakov v časih miru. Razen cerkve in glavnega samostanskega poslopja je bilo na dvorišču zgrajenih še več deloma pritličnih, deloma enonadstropnih hiš, za katerimi se je razprostiral obsežen in skrbno negovan vrt.

Zatiški opat je bil eden prvih, najuglednejših in najvplivnejših velikašev v deželi in pravi kralj svojih podanikov. Leta 1398. izvoljeni opat Albertus pl. Lindek je tudi vladal svoje podanike, kakor kak kralj, čigar oblast nima nobene meje. Bil je nadvse ošaben in smel človek, trdega srca in neupogljive volje, a tudi lahkoživ in radodaren tako, da je v nekaterih letih zapravlil ogromne vsote samostanskega premoženja, obremenil samostanska posestva z znatnimi dolgovi in iz kmetov iztisnil zadnje prihranke.

Tlačani so opata sovražili iz vsega srca in so mu večkrat stregli po življenju, a do živega mu niso mogli priti, kajti opat je bil osebno hraber in neustrašen človek in ni očitno zapustil samostana nikdar, če ga ni spremljal njegov praporščak Andrej Rovana s šestimi vojaščaki.

Na samostanskem dvorišču sta čakala dva vojščaka na konjih, da spremita Andreja Rovana v Celje. Andrej je bil pri opatu, da sprejme njegova naročila.

»To pismo izročiš osebno celjskemu grofu Hermanu. Pazi, da ga nihče ne dobi v roke. Morda bodo poskušali to pismo siloma vzeti, saj pater Markvard, naš častivredni prior, se silno zanima, čemu da greš do deželnega glavarja.«

»Dokler sem živ – ne pride to pismo v druge roke,« je samozavestno odgovoril Andrej.

»Tako je prav! Če dobro opraviš, dobiš lepo nagrado. Da boš vedel, zakaj gre, ti povem, da so nekateri meni podložni menihi napravili proti meni zaroto in me hočejo izpodrinuti. Ha-ha!

Zakrohotal se je hudobno in iz njegovih oči je švignil pravi plamen sovraštva. Radi bi se usedli na moje mesto. A še sem jaz gospodar in zapovednik in kdor mi kljubuje, tega pohodim in poteptam kakor črva.«

Ta človek je strašen, je mislil Andrej sam pri sebi, rekel pa ni ničesar.

»V tem zavoju sta dve pismi,« je nadaljeval opat. »Eno sem poslal jaz, drugo je pisala premilostna pokroviteljica našega samostana, vojvodinja Virida. Pazi, da pismi srečno oddaš.«

»Zanesite se name, premilostni gospod opat,« je odgovoril Andrej.

»Torej idi, zvesti moj praporščak, in opravi dobro svoj posel.«

Andrej je pokleknil in poljubil opatu roko. nekaj trenutkov pozneje je peketanje konjskih kopit naznanjalo opatu, da je Andrej s svojima spremljevalcema odjahal.

Andrej je s svojima vojščakoma nameraval iti čez Šmartno pri Litiji v Celje. Pot je bila tod bližja in varnejša, kakor preko Ljubljane, odločil se je pa za to pot tudi iz ozira na svoja spremljevalca, ki sta bila tukaj doma.

V hitrem diru so prispeli do graščine Šent Lambert, ki je ležal blizu Zatičine. Dandanes ni več niti razvalin tega gradu, v katerem je v tistih časih celih trideset let prebivala vdova vojvode Le-